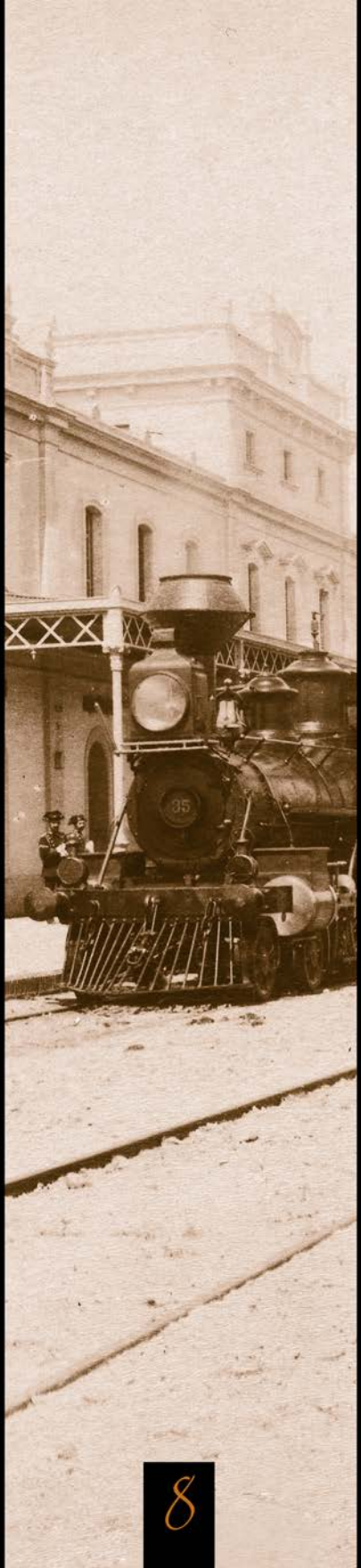
Cossetània Edicions

Biblioteca Narcís Oller

Narcís Oller

LA FEBRE D'OR

8

Narcís Oller

LA FEBRE D'OR

Pròleg de Josep M. Domingo

Cossetània EDICIONS

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 3 01/10/12 16:12

ÍNDEX

Pròleg, per Josep M. Domingo 7

La febre d'or 29

Primera part. La pujada 31

Segona part. L'estimbada 303

PRÒLEG

Febre social i vida oculta

1. La gènesi i la història externa de *La febre d'or*

La nota crítica que Josep Yxart dedicava a la novel·la *Vilaniu* celebrava el mèrit d'Oller (l'"alt" mèrit, deia) d'oferir en els seus llibres una imatge de Catalunya "tal cual es", d'aproximar-s'hi "bajo aquellos aspectos de estudio social que [...] hallamos en las novelas contemporáneas".[1] Tot seguit, a tall de corol·lari, Yxart es mostrava convençut de "la idea que [Oller] debe aspirar en sus obras siguientes, más maduradas, a darnos [...] un estudio vasto de la sociedad presente en nuestro país".[2] És en el marc d'aquesta expectativa i amb l'estímul d'aquesta ambició, i també sota el pes d'aquesta pressió, que Oller, acabada de publicar *Vilaniu*, acarat a un nou projecte, amb l'incentiu d'una projecció i un ascendent creixents, rescata una seva idea sobre la bombolla borsària de 1880-1882, el crac que la segueix i els efectes que desfermen. Oller recordava tenir l'obra "ja concebuda [...] el 1883"[3] —a l'escalf dels fets, doncs. Alan Yates va exhumar-ne un dels primers rastres, segons ell datable el mateix 1883: un breu esbós argumental que mostra un "hèroe" rampant en la dinàmica febril del capitalisme financer fins que una crisi

Aquest treball és realitzat en el marc del projecte de recerca FFI2008-01548/FILO, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

[1] J. Yxart, *El Año Pasado. Letras y artes en Barcelona*, [II,] Barcelona, 1887, p. 262.

[2] J. Yxart, *El Año Pasado*, [II,] citat, p. 263.

[3] N. Oller, *Memòries literàries. Història dels meus llibres*, Barcelona, 1962, p. 132.

borsària el duu al declivi i a la dissolució personal i familiar.[4] Per més que es tracta, puntualitzava Yates, d'"un perfil molt incomplet" d'allò que serà *La febre d'or*, sembla que Oller no deixarà de tenir-lo a la vista durant el procés creatiu de la novel·la.[5]

Com és habitual en Oller, podem seguir-lo, aquest procés, a través dels seus papers personals. L'estiu de 1885 Oller ja ha comunicat a Isaac Pavlovsky la intenció d'emprendre *La febre d'or*. Li ha deixat entendre que té interès a escriure "un roman social", precisament. Pavlovsky li respon, en carta de 4 d'octubre de 1885:

> Il faut absolument que vous commencez maintenant votre *Fièvre d'or*; ce sera un roman social et pour cela même original. Vous savez si bien votre monde, les types, dont Barcelone abonde, que *La fièvre* sera sans doute votre chef d'œuvre. Si vous voulez m'écouter, introduisez dans ce roman la *classe ouvrière*, étudiez ses idées, sa vie, ses réunions, les causes de son mécontentement, ses éspoirs. Personne en Espagne n'a fait rien de semblable, et on ne peut le faire qu'en Catalogne, où la vie et les idées sont si avancées.[6]

Uns mesos després, a la primavera de 1886, Oller viatja a París: ret visita a l'admirat Émile Zola i li comenta la intenció d'emprendre un "roman à bourse" (Zola li respon que ell "hi songe aussi", però que li cal "étudier encore ce monde-là").[7] Li manifesta també, puntualitzarà a les *Memòries*, el propòsit de posar-s'hi "tot seguit".[8] Probablement quan hagués donat per tancat l'exigent pla de documentació que s'havia imposat:

[4] A. Yates, *Narcís Oller. Tradició i talent individual*, Barcelona, 1998, ps. 222-226.

[5] A. Yates, *Narcís Oller*, citat, ps. 223, 230.

[6] Carta de Pavlovsky a Oller de 4-x-1885 (Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona, fons Narcís Oller, ms. C10-16). No ha estat localitzada la carta anterior d'Oller a Pavlovsky. (Comunicació d'Anna Llovera i Juncà.)

[7] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 89.

[8] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 103. Zola començava a escriure *L'Argent* el 9-VII-1890 (É. Zola, *Les Rougon-Macquart* [...], v, ed. A. Lanoux, dir., Gallimard, Paris, 1993, apèndix documental a cura d'H. Mitterand, p. 1274).

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 8 01/10/12 16:12

> El meu afany fou [...] el de posar-me en condicions de poder-ho veure-ho tot, de poder-ho escatir tot, de poder, àdhuc, penetrar i romandre en el Casino Mercantil i les seves oficines i de guanyar-me les simpaties d'aquells [agiotistes] que, per més típics, major curiositat em despertaven. D'alguns, àdhuc, vaig arribar a freqüentar llurs cases...[9]

L'estiu d'aquell 1886, a Puigcerdà, ja treballa en la novel·la. Ho revela una carta de 21 de juliol a l'editor Francesc Matheu.[10] Set dies després, en una altra carta, ho comunica a Benito Pérez Galdós: "he comenzado mi novela bursátil *La febre d'or*". Tenint-la "ja concebuda" des de 1883, recordava Oller anys després, "tan rumiada la duia, que passar-la al paper no em podia pas fer gran por".[11] Però les usuals angoixes creatives ollerianes fan aparició immediata:

> hasta ahora ando muy despacio; tengo esa obra por superior a mis fuerzas, he de contenerme además para desfigurar los retratos a fin de evitar el escándalo y tal vez los palos que caerían sobre mí y escribo muy cohibido. Veremos.[12]

Quan ja és propera la fi de les vacances estivals, Oller es lamenta davant el corresponsal Pavlovsky de "només" tenir escrites "100 pàgines".[13] Set mesos més tard, en una altra carta a Galdós, de 18 d'abril del 87, torna a

[9] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 132.

[10] Hi anota: "dèiem en *La febre d'or* que «A la Caterina no li agradaven aquells dinars, etc., etc.»" (carta a Matheu de 21-VII-1886, Biblioteca de Catalunya, ms. 2209, núm. 1022). En una carta següent al mateix Matheu de 10-VIII-1886 comenta jocosament: "Jo el que penso és que [...] se prepara l'olla grassa per algun editor; no se'n vendran pocs, de llibres meus demà que en publiqui un altre! Sols per això he de fer *La febre d'or*, per a engreixar algun editor" (Biblioteca de Catalunya, ms. 2209, núm. 1023). (Comunicació d'Eva Cabré i Verdoy.)

[11] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 132.

[12] Carta d'Oller a Pérez Galdós de 28-VII-1886 (W. H. Shoemaker, *Una amistad literaria: la correspondencia epistolar entre Galdós y Narciso Oller*, "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona", XXX, 1963-1964, p. 281).

[13] "Ja sabreu per en Savine que he començat la *Febre d'or* i que la vinguda aquí d'en Gaudí i en Matheu ha interromput mon treball quan només ne tenia 100 pàgines. Espero continuar-lo a Barcelona, si els clients m'ho deixen fer" (carta d'Oller a Isaac Pavlovsky de 4-IX-1886, Bibliothèque Nationale de France, París, Fond Papiers Pavlovsky). (Comunicació d'Anna Llovera i Juncà.)

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 9 01/10/12 16:12

esquitllar-se l'enuig per la lentitud amb què li creix la nova novel·la: "tardaré aún mucho en poder publicar mi *Febre d'or*".[14] En divulga, però, passatges: el 10 de març de 1888, una vetllada del Círcol Artístic de Barcelona acull la lectura pública, a càrrec d'Oller mateix, de dos capítols de la novel·la.[15] Ara bé: quan, el 1889 (precisa Oller), la premsa avisa que és a punt de publicació aquell "roman à bourse" en què Zola, la primavera del 86, li havia dit que somiava, es produeix una inflexió en el procés creatiu de *La febre*. Oller veu que ara li caldrà afanyar-s'hi:

> En Zola se m'anava a anticipar amb el seu *Argent*. Els diaris francesos [...] anunciaven la seva aparició per la primavera pròxima, i aquesta nova em féu botar de la cadira. Esperar un any més m'era impossible.[16]

Li era impossible perquè volia evitar que es recelés de l'originalitat del seu projecte:

> Jo conec el nostre públic, miro sempre amb basarda el baix concepte que té tot allò propi en relació amb l'estranger, la desconfiança amb què accepta la nostra originalitat, la seva insaciable tendència a creure que tot allò nostre, i sobretot el que d'ell més li agrada, ha d'ésser necessàriament un plagi més o menys ben disfressat![17]

Les tem tant, les sospites de plagi, que evitarà la lectura de *L'argent* mentre treballi en *La febre*: "Ni el apellido ha querido saber de los personajes" de la novel·la de Zola, explicaria Sardà.[18] De manera que s'hi afanya: l'estiu del 89, recordarà Oller,

[14] Carta d'Oller a Pérez Galdós de 18-IV-1887 (W. H. Shoemaker, *Una amistad literaria*, citat, p. 283).

[15] *Crónica general*, "La Renaixensa", diari, 10-III-1888, ed. matí, p. 1500. Els dos capítols llegits van ser el primer i el tercer (el de l'àpat familiar) de la primera part (*Círculo Artístico*, "La Vanguardia", 11-III-1888, p. 2; *Crónica general*, "La Renaixensa", diari, 14-III-1888, ed. matí, p. 1580).

[16] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 131.

[17] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 131.

[18] J. Sardá, *Narciso Oller.*– La febre d'or [1891], dins *Id.*, *Obras escogidas. Serie castellana.*– I, Barcelona, 1914, p. 295.

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 10 01/10/12 16:12

> gaudint de la quietud necessària i del caliu desitjat, escric d'una embranzida tot el que, avui per avui, constitueix encara el primer volum dels tres en què aparegué dividida *La febre d'or*.[19]

El desembre del 90, a punt de publicació d'aquest primer volum, apareixen els primers lliuraments de *L'Argent*, de Zola. Santiago Rusiñol, aleshores a París, n'informa a Oller: "El noi de can Zola ha començat a publicar el seu *diner* [...]. Això te ho dic perquè no t'ensopeixis a publicar la teva *febre*, i que enllesteixis la feina."[20] Uns dies després sortia el llibre d'Oller:[21] "Vaig llençar [...] al carrer les 224 planes primeres que duia escrites de l'obra"[22] —és a dir, el volum primer dels tres que en constituïren la primera edició.

Davant la bona acollida d'aquest primer volum per part de "companys", "compradors" i "premsa", continua recordant Oller,

> el meu entusiasme per continuar fou tan fort, que, contra el meu costum, vaig aprofitar aquell hivern fins els més petits moments de lleure, aplicant-los a la tasca per tal de poder donar, uns mesos després i abans que sortís *L'Argent*, en volum, les 306 planes més que formen el segon [volum] de la meva obra, on acaba la seva primera part.[23]

Això, la publicació del segon volum, s'esdevenia a començament de març del 91.[24] Tot seguit emprenia la redacció del tercer lliurament. De

[19] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 131.

[20] Més endavant: "et diré que l'obra del noi de can Zola l'anuncien pels cantons amb uns ròtols fets d'en Chéret molt bonics. ¿Vols que t'enviï un?" (carta de S. Rusiñol a N. Oller de 10-XII-1890, dins N. Cabré, E. Gallén, *Set cartes de Santiago Rusiñol a Narcís Oller*, "Faig", 11, març 1980, ps. 29-50).

[21] *Crónica general*, "La Renaixensa", diari, 21-XII-1890, ed. matí, p. 7942. A les *Memòries* Oller anota, erròniament, "en començar el 90" (N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 133).

[22] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 133.

[23] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 133. El *Gil Blas* anunciava la publicació propera de *L'Argent*, la novel·la de Zola, en fulletó, al número de 16-XI-1890; era a la venda en volum el 4 de març de 1891; havia conegut dues publicacions prèvies en fulletó: al *Gil Blas* (de 30-XI-1890 a 4-III-1891) i a *La Vie Populaire* (de 22-III a 30-VIII-1891); la documentació de la redacció de *L'Argent* aplega materials datats entre 1879 i 1890 (sobre la gènesi de *L'Argent*, veg. l'apèndix a cura d'H. Mitterand dins É. Zola, *Les Rougon-Macquart* [...], v, citat, ps. 1225-1289).

[24] El segon volum de *La febre d'or* era posat a la venda el març de 1891: veg. "Crónica general", *La Renaixensa*, diari, 6-III-1891, p. 1442.

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 11 01/10/12 16:12

com se li havia fet feixuga en deixa un testimoni en la carta a Galdós de 5 de juliol de 1891: "Me iré a Puigcerdà dentro de ocho días, con el propósito de terminar *La febre d'or* y, concluida esta obra, no creo que emprenda otra más en mi vida."[25] No serà, però, fins a l'estiu del 92 que enllestirà la segona part de la novel·la.[26] Era publicada, en un tercer volum, el novembre d'aquell mateix any.[27]

2. Un diagnòstic de crisi social

Sota aquella expectativa de l'"estudi social" preceptiu en la novel·la contemporània, la represa del projecte de 1883, tot i la incompleció que en mostra l'esbós, acarava Oller amb la història ja perfilada de l'ascens i la caiguda, de la "pujada" i l'"estimbada", d'un heroi actual. El nou projecte activava, doncs, una vegada més, aquella seva imaginació antinòmica que s'apropiava de la realitat segons el repertori divers de dualitats en pugna a què la veia reductible. És a dir, s'instal·lava de nou en la percepció i l'afirmació de la realitat com a conflicte, variadament indicat per unes oposicions al capdavall al·lusives a la qualitat complexa i dialèctica del món contemporani. Com sabem, el procediment ja havia conformat els *Croquis del natural* (1879), el primer llibre d'Oller. El món hi apareixia en una múltiple dialèctica que oposava el vailet obrer del pa amb la nena burgesa, la vida lliurada a l'"exterior" amb la vida "interna", "els que ho miren" amb "els que hi van". O, a *El transplantat*, la que acarava el camp amb la ciutat com a sagaç perspectiva sobre el canvi cultural contemporani: amb el valor *proemial* respecte del conjunt de la narrativa olleriana que va indicar Yates, *El transplantat* tematitzava l'experiència del conflicte primordial entre codis de conducta i universos simbòlics. En definitiva el conflicte bàsic entre ordre i caos, entre tradició i modernitat, que la irrupció de la civilització industrial i urbana havia instaurat. I que en el cas de *La febre* era més que mai corrobo-

[25] Carta d'Oller a Pérez Galdós de 5-VII-1891 (W. H. Shoemaker, *Una amistad literaria*, citat, ps. 292-293).

[26] N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 135.

[27] "Crónica regional", *Lo Somatent* (Reus), 27-XI-1892. N. Oller, *Memòries lit.*, citat, p. 139.

rat pels efectes visibles del crac de 1882: la crisi financera i la industrial, l'agrícola afegint-s'hi, i de resultes de tot plegat la intensa agitació social que feia d'ambient al procés de gestació de la novel·la.

Així, és en la mesura que *La febre d'or* havia de ser la gran obra que culminés la carrera ascendent d'Oller, i en l'evidència de la crisi creativa que la seguí, que podem prendre *La febre* com la clausura del cicle que *El transplantat* havia obert i com el resultat seu més madur —com el resultat més afinat d'un programa interessat en l'experiència de l'obertura al món nou de la modernitat i als impactes personals i col·lectius de tot ordre que comportava.

Al·lusiva, doncs, al mòbil fundacional de l'univers ollerià, l'obertura de *La febre d'or* insisteix en aquella situació bàsica i radical d'estranyament que havia tematitzat *El transplantat*. Arribat de Vilaniu, decidit a menjar-se el món (aquest món governat ara finalment pel capitalisme financer i no pas per la política), Josep Rodon, pobre d'origen, antic exaltat setembrista, entra a la seu de la borsa barcelonina: entra a l'espectacular edifici gòtic de l'antiga Llotja, un dels grans emblemes de la monumentalització romàntica de la ciutat de Barcelona, objecte d'autoritzades apreciacions en clau cívica, seu des de 1869 de diverses convocatòries de Jocs Florals. La magnitud que Rodon en percep és aliena a tot aquest equipatge simbòlic tan medul·larment comunitari, però no per això li és una magnitud menys transcendent: percep el lloc com si fos l'espai sagrat que el gòtic, per antonomàsia, suggereix, en traspassa la llinda com si entrés en un "temple" religiós i s'hi passeja "amb devot recolliment", atent als nous rituals que ara hi tenen lloc (1, I). Més endavant sabrem també que el despatx del financer Gil Foix és "com un oratori" (1, V). L'estranyament que representa l'obertura de *La febre* consisteix, en efecte, en el canvi desconcertant que han sofert el sagrat i el profà. Literalment, els diners ocupen ara el lloc del sagrat. En la mesura que, segons diu el narrador, "l'època s'havia metal·litzat" (1, I), el culte als diners i les obligacions que se'n deriven feia explícita la radical subversió de valors a què havia dut la modernitat (ara "l'argent fait tout", 1, VII) i al capdavall mostrava l'aspecte més visible i la dimensió crítica de la vasta patologia social de què la *febre* del títol, al·ludida amb tanta reiteració en les primeres pàgines de la novel·la, era exponent.

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 13 01/10/12 16:12

PRIMERA PART

LA PUJADA

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 31 01/10/12 16:12

I

Quan en Josep Rodon arribà al portal de Llotja, quedà sorprès de la quietud que regnava en aquell gran palau. Son pati era desert; totes les finestres que hi donen, tancades; la gran escala de marbre, neta i solitària com en dia de festa. Hi havia entrat per la banda dels Encants, i per la mateixa banda anava a eixir, quan, al cap del vestíbul, veié de reüll oberta de bat a bat la porta que cercava; una porta que sols havia traspassat un cop a la vida, molts anys enrere: la de la sala de contractacions. Tirà cap a la dreta, encaminant-s'hi tot consultant el rellotge. Eren dos quarts de dues: s'havia anticipat un xic: l'hora de la fonda l'havia enganyat. D'aquella porta eixien remors sordes com d'església en dia de neteja general. Neteja hi havia, efectivament: sis o vuit mossos arrambaven a les parets gran munió de taules-escriptoris, afileraven a dreta i esquerra algunes cadires. En Rodon es parà al peu de la porta un moment, i, amb l'ànim vacil·lant encara, d'esma només, se'n tornà per on havia vingut. Però, ja en el llindar de l'alta portalada, es recolzà en el pedestal d'una de les grans columnes que la flanquegen, mirà altre cop el rellotge, sentí que l'aire del carrer era humit, i tornà a ficar-se a dins, plantant-se novament a la porta de la sala. La claror fortíssima que del Pla de *Palàcio* entrava per les amples reixes de l'altre cap l'enlluernava fins a fer-li apartar la vista. Llavors avançà tres passes sala endins. Els mossos regaven i escombraven aixecant boires de pols. Ningú no s'adonava d'ell, i en Rodon seguí internant-se.

—Faré un xic de temps —es digué entre si.

Però, com la pols el molestés, eixí altre cop a passejar-se distretament pel vestíbul, i, jugant amb la cadena del rellotge, restà rumiant:

"El negoci era bo; l'ocasió per emprendre'l, la més propícia; en Gil Foix, ni triat per infondre confiança. Si els reeixia, ¡adéu influència d'en Cot i d'en Pinyol! ¡Tot Vilaniu es lliuraria en cos i ànima altre cop a en Rodon!"

I, així pensant, el temps se li feia etern, desitjós de trobar-se en el bull-bull de la Borsa, de veure per quin art d'encantament naixien aquelles deus de riquesa que, per corrents invisibles, anaven curullant les caixes del banquer i de l'home de renda, eixamplant el crèdit de tothom, obrint camins i canals, i prometent regenerar ben aviat la saba de la vella Europa amb transfusions d'or, el millor dels tònics per combatre la pobresa d'aquell organisme gastat i xaruc. Ell no l'havia vista funcionar mai, la Borsa; però coneixia, per periòdics i converses, fins on arriba sa força taumatúrgica, i avui entrava en son temple amb l'ardent fanatisme del neòfit. "Proposar son pla i veure-se'l acceptat havia d'ésser tot u." Per això delia, i, portat per la frisança, passejava amb desordre: anava i venia del saló, que mai no quedava llest; entrava i eixia del pati, llançant mirades indiferents a les rodanxones estàtues de marbre que l'adornen, sentint i reprimint ensems impulsos d'emprendre la gran escalinata del primer pis. Amb sa curiositat de foraster, ell hauria volgut veure on menava aquella escala en forma d'Y; quins tresors guardaven les sales del primer pis; què simbolitzaven les matrones del punt d'arrencada; però "anava de pressa, la Borsa l'esperava, en Foix podia escapar-se-li". I tornava a treure el cap a la sala, cada cop més neta, l'atmosfera més transparent, però encara deserta i sonorosa com un timbal. Neguit d'entrar-hi, com per prendre tanda, l'empenyé altre cop quatre o cinc passes endins, quan un dels mossos li pregà que es retirés. I, amb dol a l'ànima, sentí en Rodon grinyolar darrere seu la gruixuda lleba.

Poc després entraven al vestíbul dos desconeguts, mitjanament vestits, fumant i parlant acaloradament.

—Et dic que no són més de dos milions! —replicava el més esprimatxat, cridant molt i sacsejant els braços.

I ambdós es plantaren a seguir la conversa al peu de la porta tancada.

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 34 01/10/12 16:12

—Dos milions! —exclamà entre si el foraster, contemplant-los un moment amb seràfica admiració—. ¡Parlen de milions, i ningú no diria que tinguin una pesseta!

Però, tot allunyant-se, topà amb nous subjectes que anaven arribant de mica en mica; poblaven pati i vestíbul homes de diversa edat, més o menys atrafegats, més o menys calmosos, molts d'ells llegint diaris entre glopades de fum o escurant-se les dents, plenes encara del regust d'un dinar menjat en quatre queixalades. La major part d'ells s'estacionava a l'entorn d'aquella porta que no s'obria mai, mentre d'altres, arrambats a la paret, seguien la lectura, lliurant els peus als cirabotes que anaven compareixent amb venedors de diaris i llumins.

Per fi sonà amb veu de nas una campana invisible, i s'obrí la porta. Tota aquella gent s'abocà d'una glopada dins del saló, i, corrent, s'apoderà de les cadires. En Rodon, que havia entrat barrejat amb ells, sentí a l'altre cap de la sala l'avalot dels que es precipitaven dins de l'atri per la cantonada del Pla de *Palàcio*. I, quan menys s'ho esperava, va veure que era l'únic que passejava per la gran sala. Els que havien entrat amb ell, escampats per les cadires, formaven a dins un petit contingent. Lliurats de nou a la lectura, no arribaven a alterar la quietud. Tots portaven a la cara la indiferència de l'home d'ofici que es dirigeix per hàbit al treball: una tranquil·litat que en Rodon no arribava a capir.

Llavors, tot passejant, començà a contemplar amb devot recolliment aquella gran sala. Les quatre columnes gòtiques que amb llurs arcuacions rodones i altíssimes la parteixen en tres naus, li daven cert sabor de temple catòlic; però, en caure la mirada en les parets de pedra artisada amb motllures del Renaixement, el temple es tornava protestant. I en resseguir la galeria que la voreja més amunt de les portes, i els grans balcons i reixes que li donen llum per dos costats, i en albirar, allà en la grisor de les altures, l'enteixinat primorós que la cobreix, s'esvaïa tota impressió religiosa, quedant tan sols l'aspecte d'una gran sala d'ordre purament civil, de proporcions majestuoses i d'un to grisenc severíssim. Sa sòlida construcció i la nuesa de ses parets esqueien més, però, a la serietat mercantil dels nostres cònsols de mar que a l'embriaguesa bursàtil dels nostres dies. L'Eldorado somiat per en Rodon era d'una fredor i serietat inesperades. Li semblava impossible que, on tants de milions es

trafiquen, no es veiés guspirejar l'or sinó en les primes motllures de l'enteixinat. S'hauria dit que tots aquells traficants d'or se l'havien endut de pertot on arribava l'ungla, o que, a fi d'esmolar més el desig de posseirne, el deixaven brillejar només en les altures d'aquell sostre elevadíssim.

Portat per son somnambulisme, arribà en Rodon a un dels cancells envidrats de l'atri. El travessà. Dins d'aquella mena d'hivernacle de pedra picada i grans vidrieres brunzia ja la remor de cent converses. Molts enraonaven tot fumant, abocats de colzes als cubells; d'altres, arrambats a les massisses parets o passejant. I en totes les cares d'aquell lloc li semblà descobrir molta més vida que en les dels que deixà a la sala. Hi abundaven els ulls sortits i espurnejants, els mostatxos estiregassats, les barbes eriçades, les entrecelles arrugades i la mirada frisosa del jugador. Un cert tret dominant en les cares i en els descompassats moviments de tota la figura refrenava la primera acció d'escometre. En Rodon guaità per un dels grans reixats de la monumental escalinata que dóna al Pla de *Palàcio*, contemplant per un moment els tramvies i cotxes que s'encreuaven per la grandiosa plaça. Llavors recordà amb tristor son pas per allí, abans de la revolució, quan el portaren pres a la Ciutadella. Agres records el corprengueren: li van venir a la memòria tots els episodis de ses conspiracions; tota la història d'en Galceran, son antic rival; tot el predomini obtingut a Vilaniu fins l'any setanta-tres, que, derrotat pel federal Cot, es veié tirat a recó, per, a son torn, presenciar com en Cot queia i pujava en Pinyol, canoví acèrrim, encara llavors al *candelero*. "Quantes, quantes mudances, en catorze o quinze anys! Lluites, conspiracions, presó, persecucions, victòries, caciquisme, derrota, república, guerra civil, restauració monàrquica; la meitat dels hisendats de Vilaniu a Barcelona; ell vidu, casat de nou amb la Montserrat Montellà. ¡Quins tomballons! Quins capgirells!"

I tornà a pensar en la pèrdua de son predomini, al mig de ses amargures, li semblà encertadíssim per a sa restauració el pla que allí el portava. "Segons els temps la guerra. La Borsa d'avui era el club d'ahir; els diners la proclama. Si ell duia a terme el seu pla, tornaria a ésser l'home de Vilaniu, més segur que no pas esperant el sant adveniment d'en Sagasta, son capitost: l'època s'havia metal·litzat; la Borsa era la reina del món."

LA FEBRE D'OR definitiu.indd 36 01/10/12 16:12